

Додаток
до листа МОН України
від 16.06 2014 р. № 1/9-319

**Організація навчання і перевірки знань,
проведення інструктажів з питань охорони праці,
безпеки життєдіяльності
в загальноосвітніх навчальних закладах
Методичні матеріали**

Методичні матеріали розроблені на допомогу загальноосвітнім навчальним закладам (далі – навчальні заклади) усіх типів та форм власності у проведенні навчання і перевірки знань з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників навчально-виховного процесу та з метою приведення нормативно-правових актів з охорони праці, що діють у галузі освіти, у відповідність до Типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці, затвердженого наказом Держнаглядохоронпраці України від 26.01.2005 № 15, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 15.02.2005 за № 231/10511 (зі змінами) (далі – Типове положення).

1. Загальні положення

1.1. Навчання і перевірка знань з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності (далі – ОП та БЖД) учасників навчально-виховного процесу в навчальних закладах проводяться відповідно до Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах, підпорядкованих Міністерству освіти і науки України, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 18.04.2006 № 304, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 07.07.2006 за № 806/12680 (зі змінами) (далі – Положення про навчання) та Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і навчальних закладах, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001 № 563, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 20.11.2001 за № 969/6160 (зі змінами).

1.2. Навчання і перевірка знань з ОП працівників навчальних закладів проводиться з урахуванням Типового положення.

1.3. У навчальних закладах галузі освіти і науки поряд з навчанням з ОП проводиться навчання і перевірка знань з питань БЖД - комплексної системи знань про захищеність життя і діяльності особистості, суспільства та життєвого середовища від небезпечних факторів природного і штучного характеру.

1.4. Методичне забезпечення навчання і перевірки знань з ОП та БЖД сприятиме поліпшенню профілактичної роботи щодо безпеки навчання і праці.

1.5. Керівники навчальних закладів, їх заступники, відповідальні за охорону праці та безпеку життєдіяльності, а також **працівники, які проводять інструктажі з учнями з ОП (майстри, інструктори трудового навчання, учителі трудового навчання)** та БЖД (учителі фізики, хімії, біології, інформатики, фізичного виховання, керівники гуртків тощо), **проходять навчання і перевірку знань з ОП та БЖД на базі методичних підрозділів органів управління освітою, яким підпорядкований навчальний заклад.** За наявності фінансування навчальний заклад може організовувати навчання зазначених вище категорій працівників у регіональних навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти. Програма навчання з ОП та БЖД затверджується наказами керівників відповідних установ.

Усі інші працівники проходять навчання з ОП та БЖД в навчальних закладах за місцем роботи за програмами, що затверджені керівниками навчальних закладів.

1.6. Працівники, до службових обов'язків яких входить робота підвищеної небезпеки (електрики, сантехніки тощо), при прийнятті на роботу проходять спеціальне навчання та перевірку знань з ОП стосовно конкретних виробничих умов, періодична перевірка їх знань проводиться в терміни, що зазначені у відповідних нормативно-правових актах, але не рідше одного разу на рік.

1.7. У навчальних закладах, що надають загальну середню освіту, навчання учнів з питань охорони життя, здоров'я, пожежної, радіаційної безпеки, попередження побутового травматизму тощо здійснюється під час вивчення предмета «Основи здоров'я». Обсяги, зміст навчання та форми перевірки знань учнів визначаються відповідними навчальними планами і програмами.

1.8. Навчання учнів вимогам безпеки та правил поведінки під час навчально-виховного процесу та у повсякденному житті проводиться також у вигляді інструктажів з ОП та БЖД.

2. Організація навчання, перевірки знань з ОП та БЖД працівників

2.1. Організація навчання працівників з ОП та БЖД покладається на **заступника керівника навчального закладу, відповідального за роботу з охорони праці.**

2.2. Терміни проведення навчання та перевірки знань, програма навчання, склад комісії з перевірки знань з ОП та БЖД затверджується наказом керівника навчального закладу.

2.3. Перевірка знань працівників з ОП та БЖД проводиться у формі усного опитування (за білетами), тестування за допомогою технічних засобів (авто-екзаменатори, комп'ютери, модульні тести тощо), за допомогою письмових творчих робіт за тематикою ОП та БЖД.

2.4. Особи, які показали незадовільні знання, повинні пройти повторне навчання і перевірку знань протягом місяця.

Навчання і перевірка знань з ОП та БЖД працівників

Види навчання, перевірки знань	Хто проводить навчання, перевірку знань	Оформлення навчання, перевірки знань	Періодичність проведення
Навчання з питань ОП та БЖД			
1. Проведення навчання у вигляді лекцій, семінарів, самопідготовка з питань ОП та БЖД	Інженер з охорони праці або особа, на яку покладено обов'язки проведення навчання наказом керівника	Графік проведення навчання, затверджений наказом керівника навчального закладу	Усі працівники – один раз на три роки з ОП та БЖД.
2. Спеціальне навчання і перевірка знань працівників, що зайняті на роботах підвищеної небезпеки	Спеціалізовані установи, які зареєстровані в органах державного нагляду за охороною праці	Свідоцтво (диплом) про спеціальне навчання	Відповідно до нормативно-правових документів, але не рідше одного разу на рік
Перевірка знань з ОП та БЖД			
Тестування, залік або іспит (у вигляді письмового або усного опитування)	Комісія з перевірки знань, затверджена наказом керівника навчального закладу	Протокол засідання комісії з перевірки знань	Один раз на три роки після закінчення навчання

3. Проведення інструктажів з питань охорони праці з працівниками

3.1. Проведення інструктажів з питань охорони праці з працівниками навчальних закладів проводиться відповідно до Типового положення.

3.1.1. Вступний інструктаж з охорони праці з працівниками проводиться до початку роботи в навчальному закладі.

Реєстрація вступного інструктажу з охорони праці проводиться в журналі реєстрації вступного інструктажу з працівниками (додаток 1).

3.1.2. Усі інші інструктажі з охорони праці з працівниками – повторний, позаплановий, цільовий проводяться відповідно до Типового положення і реєструються в спеціальному журналі, що зберігається у особи, на яку наказом керівника навчального закладу покладено обов'язки відповідального за проведення інструктажів з охорони праці (додаток 2).

4. Проведення інструктажів з питань БЖД з учнями

4.1. Інструктажі з БЖД проводяться відповідно до Положення про навчання з метою набуття навичок застосовувати знання у практичному житті, їх програми містять питання особистої безпеки та безпеки оточуючих згідно з напрямом проведення заходів, розробляються безпосередніми керівниками робіт

або заходів і не вимагають обов'язкових інструкцій з БЖД. Такі інструктажі можна проводити у вигляді інформацій про безпеки, лекцій, бесід з наступною перевіркою навичок, ігрових тренінгів тощо. У кожному конкретному випадку вчитель, майстер (інструктор) або особа, яка проводить інструктаж з БЖД, обирає свої методи, форми і засоби проведення таких інструктажів.

4.2. Програми вступного та первинного інструктажів затверджуються керівником навчального закладу.

Вид інструктажу з БЖД	Коли проводиться	Посада особи, яка проводить навчання, перевірку знань	Реєстрація (оформлення) інструктажу
Вступний інструктаж	На початку навчального року; при зарахуванні (оформленні) учня до навчального закладу	Класні керівники	На окремій сторінці журналу обліку навчальних занять
Первинний інструктаж	На початку навчального року перед початком занять у кожному кабінеті, лабораторії, спортзалі тощо; перед початком канікул;	Учителі-предметники, класні керівники, керівники гуртків	Журнал реєстрації інструктажів з БЖД
	перед виконанням кожного завдання, пов'язаного з використанням різних матеріалів, інструментів, приладів, на початку уроку, заняття, лабораторної, практичної роботи тощо	Учителі-предметники, керівники гуртків	Журнал обліку навчальних занять на сторінці навчального предмета в розділі про запис змісту уроку, заняття
Позаплановий інструктаж	У разі порушення вимог нормативно-правових актів, що може призвести чи призвело до травм, аварій, пожеж тощо; при зміні умов виконання навчальних завдань (лабораторних, практичних робіт тощо); у разі скоєння нещасних випадків за межами навчального закладу	Учителі-предметники, класні керівники, керівники гуртків	Журнал реєстрації інструктажів з БЖД
Цільовий інструктаж	При організації позанавчальних заходів (олімпіади, турніри з предметів, екскурсії, туристичні походи, спортивні змагання тощо), під час проведення громадських, позанавчальних робіт (прибирання територій, приміщень, науково-дослідна робота на навчально-дослідній ділянці тощо)	Учителі-предметники, класні керівники, керівники гуртків	Журнал реєстрації інструктажів з БЖД

4.3. Реєстрація вступного інструктажу з БЖД проводиться у журналі обліку навчальних занять за рекомендованою формою, що наведена в додатку 3.

4.4. Реєстрація інструктажів з БЖД (первинний, позаплановий, цільовий) проводиться в окремому журналі, що зберігається у кожному кабінеті, лабораторії, спортзалі та іншому навчальному місці (додаток 4).

5. Проведення інструктажів з охорони праці з учнями

5.1. Інструктажі з охорони праці з учнями проводяться:

вступний – перед початком занять з трудового навчання в навчальній майстерні, кабінеті виробничого навчання, лабораторії навчального закладу або у разі екскурсії на виробництво;

первинний на робочому місці – на першому занятті з трудового навчання на початку навчального року;

первинний перед виконанням навчального завдання, пов'язаного з використанням різних механізмів, інструментів, матеріалів тощо;

позаплановий – при порушенні учнями вимог нормативно-правових актів з охорони праці, що можуть призвести або призвели до травм, аварій, пожеж тощо.

5.2. Інструктажі з охорони праці в навчальному закладі проводить керівник робіт – вчитель трудового навчання, майстер (інструктор) виробничого навчання.

5.3. Реєстрація інструктажів з питань охорони праці з учнями проводиться:

вступний, первинний на робочому місці та позаплановий – у журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці (додаток 2), який зберігається у кожній лабораторії, кабінеті виробничого навчання, майстерні навчального закладу, де проводиться трудове навчання;

первинний перед виконанням навчального завдання, пов'язаного з використанням різних механізмів, інструментів, матеріалів тощо, – у журналі обліку навчальних занять на сторінці про запис теми уроку з трудового навчання.

5.4. Первинний на робочому місці, позаплановий інструктажі з охорони праці завершуються перевіркою знань у вигляді усного опитування або за допомогою технічних засобів, а також перевіркою набутих навичок безпечних методів праці особою, яка проводила інструктаж.

У навчальному закладі необхідно мати:

журнал реєстрації вступного інструктажу з охорони праці для працівників (додаток 1);

журнал реєстрації інструктажів з охорони праці на робочому місці (первинний, повторний, позаплановий, цільовий) для працівників;

журнал реєстрації інструктажів з охорони праці (вступний, первинний, позаплановий) для учнів у кожному кабінеті, лабораторії, майстерні (додаток 2), де проводиться трудове навчання;

журнал реєстрації інструктажів з БЖД з учнями (первинний, позаплановий, цільовий) у кожному кабінеті, лабораторії, спортзалі тощо.

Додаток 1
Титульний аркуш журналу

(навчальний заклад)

ЖУРНАЛ
реєстрації вступного інструктажу з питань охорони праці з працівниками

Розпочато " ___ " _____ 20__ р.

Закінчено " ___ " _____ 20__ р.

з/п	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Професія, посада особи, яку інструктують, її вік	Назва виробничого підрозділу (група, клас, гурток, відділ тощо), до якого приймається особа, що інструктується	Прізвище, ініціали, посада особи, яка інструктує	Підписи	
						особи, яку інструктують	особи, яка інструктує
1	2	3	4	5	6	7	8

Додаток 2
Титульний аркуш журналу

ЖУРНАЛ
реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці
(для працівників і учнів)

(лабораторія, майстерня тощо)

Розпочато " ___ " _____ 20__ р.

Закінчено " ___ " _____ 20__ р.

№ з/п	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ініціали особи, яку інструктують	Професія, посада особи, яку інструктують	Вид інструктажу (первинний, повторний, позаплановий, цільовий), назва та номер інструкції	Причина проведення позапланового або цільового інструктажу	Прізвище, ініціали особи, яка інструктує та перевіряє знання	Підписи	
							особи, яку інструктують	особи, яка інструктує
1	2	3	4	5	6	7	8	9

Учні розписуються у журналі інструктажу, починаючи з 9-го класу (14 років)

Додаток 3
Рекомендована форма
сторінки журналу
обліку навчальних занять

РЕЄСТРАЦІЯ
вступного інструктажу з безпеки життєдіяльності
для учнів у журналі обліку навчальних занять

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу	Прізвище ім'я, по батькові особи, яка проводила інструктаж	Підписи	
				особи, яка проводила інструктаж	особи, яку інструктують
1	2	3	4	5	6

Учні розписуються у журналі інструктажу, починаючи з 9-го класу (14 років)

Додаток 4
Рекомендована форма

Розпочато: _____ 20 р.
Закінчено: _____ 20 р.

Журнал
реєстрації первинного, позапланового, цільового інструктажів
з безпеки життєдіяльності для учнів

_____ (кабінет, лабораторія, майстерня, спортзал тощо)

№ з/п	Прізвище, ім'я та по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу	Клас, група	Назва інструктажу, назва інструкції	Прізвище, ім'я та по батькові, посада особи, яка проводила інструктаж	Підпис особи, яка проводила інструктаж	Підпис особи, яку інструктують
1	2	3	4	5	6	7	8

Учні розписуються у журналі інструктажу, починаючи з 9-го класу (14 років)